

нами професорської корпорації, котрі виступили на захист доброго імені КДА, підписав вступну частину відомої збірки «Правда о Киевской духовной академии. Вынужденный ответ на изданную архиепископом Волынским Антонием брошюру "Отчет по высочайше назначенной ревизии Киевской духовной академии в марте и апреле 1908 года"». – К., 1910. – 144 с.).

13.08.1910 призначений єпископом Оренбурзьким і Тургайським. 28.08.1910 обраний почесним членом КДА. Залишивши Академію, підтримував контакти з професором КДА М. І. Петровим, надаючи фінансову підтримку виданню ілюстрованого опису колекції Церковно-археол. музею при КДА. Завдяки пожертвам Ф. було опубліковано його вип. 1, 2 та 3.

Мав численні церк. і держ. відзнаки, у т. ч. ордени Св. Анни 2-го (1902) та 1-го (1908) ступ., Св. Володимира 2-го ступ. (1912).

Помер на 47-му році життя, перебуваючи на курортному лікуванні в м. Єсентуки, де був похований у Свято-Пантелеймонівському храмі. Згодом перепохований біля олтаря церкви в ім'я Святителя Митрофана Воронежського Оренбурзького архієрейського дому.

Осн. тв.: Палестинское монашество с IV до VI в. // ППС. – 1896. – Т. XV. – Вып. 2 (44). – С. I–XVIII, 1–345. Палестинское монашество в IV–VI веках. – К., 1899. – XXIV, 312 с. Клерикально ли наше духовенство? – К., 1906. – [2], 19 с.; Церковь и семья в их взаимных отношениях. – Полтава, 1907. – 28 с.; Беседа о молитвенном общении пастыря с пасомыми. – Оренбург, 1910. – 7 с.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 175. – № 1809; Ф. 304. – Дис. 1314; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 10969.

Опубл. дж.: Извлечение из протоколов Совета Киевской духовной академии за 1892–1893 учебный год. – С. 212–215, 312, 314; Защита диссертации о ректором Волынской духовной семинарии архим. Феодосием // Волынские Ев. – 1900. – № 32. – Ч. неофиц. – С. 1138–1139; Наречение и хиротония архим. Феодосия во епископа Елисаветградского, викария Херсонской епархии // ПрибЦВед. – 1903. – № 51–52. – С. 2028–2031; Петров Н. И. Преосвященный Феодосий, епископ Оренбургский и Тургайский (†26.06.1914). – К., 1914. – 15 с.; Борнуков Ф., свящ. Епископ Феодосий (Некролог) // Оренбургские Ев. – 1914. – Ч. неофиц. – № 28–29. – С. 479–481; П. Т. Преосвященный Феодосий, епископ Оренбургский и Тургайский. Некролог // КЕВ. – 1914. – № 33. – Ч. неофиц. – С. 812–814.

Літ.: Теодорович Н. И. Волынская духовная семинария. История первоначального устройства ее и подведомственных ей духовных училищ. Списки воспитанников, окончивших в ней курс учения, а также начальников и наставников ее в период времени с 1796 по 1900 г. – Почаев, 1901. – С. 840; Несмеянов Д. Добрый пастырь [Феодосий (Петр Наркисович Олтаржевский), 1867–1914] : (Из впечатлений от поездок по епархии) // Оренбургские Ев. – Ч. неофиц. – 1914. – № 40/41. – С. 709–721; Шип Н. А. Церковно-православный рух в Україні (поч. XX ст.). – К., 1995. – С. 39–40; Боже В. С. Епископы Челябинские, викарии Оренбургской епархии. – Челябинск, 2003. – С. 234–235; Кузнецъ Т. В. Єпископ Феодосій Олтаржевський в національно-духовному житті України кінця XIX–поч. XX ст. // НЗ Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Сер. : Історія. – 2007. – № 12. – С. 27–33.

А. В. Стародуб

ФЕОДОСІЙ (СЕРГЄЄВ Микола Васильович) [рос. Феодосий (Сергеев Николай Васильевич)] (01[13].04.1880–17.12.1937), єпископ РПЦ, УАПЦ, випускник КДА – церк. діяч і педагог.

Нар. у с. Меловое Старооскольського пов. Курської губ. (нині – с. Мелавое Губкинського р-ну Белгородської обл. РФ) у сім'ї священика. Після закінчення Старооскольського ДУ (1891–96) та Курської ДС (1896–1902) викладав у школі грамоти в с. Липовчику Щигровського пов. Курської губ. (нині – Советського р-ну Курської обл. РФ). У сані диякона (рукопокладений єпископом Курським і Белгородським Лаврентієм (Некрасовим) 21.02.1904) служив у Свято-Покровській церкві с. Покровського Щигровського пов. Курської губ. (нині – Черемисинівського р-ну Курської обл. РФ). 05.09.1904 єпископом Курським та Обоянським Питиримом (Окновим) висвячений на ієрея та призначений священиком храму в ім'я Охтирської ікони Божої Матері с. Ахтирське (Гремячка) (нині – с. Верхня Гремячка) Щигровського пов. (нині – р-ну Курської обл. РФ). З 06.10.1904 до 15.09.1906 обіймав посади заковчителя у народних школах Щигровського пов. – у с. Сергіївському (нині – Золотухинського р-ну Курської обл. РФ), с. Пожидаєвка (нині – Щигровського р-ну)

Микола
Сергєєв

та с. Струково (нині – Колпнянського р-ну Орловської обл. РФ).

У 1906–10 навчався в КДА, де здобув ступ. канд. богослов'я (ухвалу Ради КДА від 10.06.1910 затверджено митрополитом Київським і Галицьким Флавіаном (Городецьким) 23.06.1910). Частину канд. твору Ф. «Феоктист (Мочульский), архиепископ Курский и Белгородский», що отримав схвальні рецензії професорів КДА протоієрея Ф. І. Титова та В. М. Малініна, було надруковано у збірнику «Учено-богословские и церковно-проповеднические опыты студентов Киевской духовной академии LXIII курса» (К., 1910).

З 03.09.1910 викладав Закон Божий у 2-й жіні. гімназії м. Курська; з 30.11.1910 затверджений на посаді її законовчителя. За сумісництвом згодом обіймав аналогічну посаду в Курському реальному уч-щі. Священницьке служіння звершував у Кирило-Мефодіївській церкві при Курському ДУ. Був членом Курського Знаменсько-Богородського місіонерського просвітницького братства.

У 1914 був призначений настоятелем Свято-Троїцького собору повітового м. Щигри Курської губ. (нині – обл. РФ). Одночасно обіймав посаду законовчителя Щигровського реального уч-ща. Входив до складу повітової училищної ради.

Рано овдовівши, у пореволюц. роки прийняв чернечий постриг. На поч. 1920-х служив у сані архімандрита у Хрестовоздвиженському монастирі в м. Полтаві. 02.02.1923 висвячений на єпископа Прилуцького, вікарія Полтав. єпархії (чин хіротонії звершено архієпископом Полтавським і Переяславським Григорієм (Лисянським) та вікаріями Полтав. єпархії – єпископом Лубенським і Миргородським Феофілом (Булдовським), єпископом Кобеляцьким Миколаєм (Пирським)). Попри настанови архієрея, до Прилук не поїхав; залишався у Хрестовоздвиженському монастирі в Полтаві.

Навесні 1923 визнав обновленське ВЦУ і приєднався до «Живої Церкви». Був призначений тимчасово керуючим Полтав. єпархією. На Всеукр. Помісному Соборі в Харкові (25–27.10.1923) обраний членом Всеукр. Св. Синоду.

25.10.1924 приєднався до УАПЦ. У сані єпископа обіймав Переяславську (1924–28) та Бердичівську (1928–30) каф-ри. У жовтні 1926 був обраний членом Президії Всеукр. правосл. церк. ради; очолював відділ богослужіння. Брав участь у редагуванні ж-лу «Церква і життя». Вдруге одружився.

Після самоліквідації УАПЦ на її «Надзвичайному» соборі (28–29.01.1930) приєднався до УПЦ, створеної «Екстреним» собором (08–12.12.1930) під головуванням «митрополита Харківського і всієї України» Івана Павловського. З 1931 – архієпископ Лубенський УПЦ. З 1933 служив в одній із парафій на Полтавщині.

Із сер. 1930-х мешкав у м. Полтаві; працював інвентаризатором в одному з держ. музеїв. 28.10.1937 заарештований за підозрою в антирад. пропаганді та агітації. Ухвалою Особливої Трійки УНКВС у Полтав. обл. від 17–19.11.1937 засуджений за статтею 54-10 КК УРСР до вищої міри покарання. Розстріляний на 57-му році життя. Місце поховання невідоме. Реабілітований Полтав. обласною прокуратурою 15.05.1989.

Осн. тв.: Феоктист (Мочульский), архиепископ Курский и Белгородский // Учено-богословские и церковно-проповеднические опыты студентов Киевской духовной академии LXIII курса. – К., 1910. – С. 15–128.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 175. – № 2042; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 2912.

Опубл. дж.: Извлечение из журналов Совета Киевской духовной академии за 1906–1907 учебный год. – К., 1907. – С. 73; [Те саме] за 1909–1910 учебный год. – К., 1910. – С. 540–544, 641, 659; Курский адрес-календарь [на] 1916 год. – Курск, 1916. – С. 121, 307–309; Репресована УАПЦ: Політичні репресії проти священників Української Православної Автокефальної Церкви (1919–1938): за документами Галузевого державного архіву Служби безпеки України // З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. – 2005. – № 1/2 (24/25). – С. 89–91, 93, 98; Другий Всеукраїнський Православний Церковний Собор УАПЦ 17–30 жовтня 1927 року : документи і матеріали / упоряд. С. І. Білокінь, І. М. Преловська, І. М. Старовойтенко. – К., 2007. – С. 31, 39, 52, 61, 65, 67, 70, 71, 73, 76, 77, 78, 80, 84, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 113, 114, 115, 143, 146, 149, 159, 164, 182, 183, 223, 235, 236, 238, 296, 298, 303, 304, 305, 312, 321, 330, 336, 344, 345, 346, 356, 382, 383, 384, 386, 388, 389, 391, 413, 419, 423, 427, 434, 435, 440, 442, 450, 451, 452, 453, 455, 518, 560, 611, 646, 647; *Ігнатуша О. М.* Православні Церкви України (20–30-ті рр. ХХ ст.). Джерела з історії. – Запоріжжя, 2008. – С. 137–140, 155–165, 183.

Літ.: *Власовський І.* Нарис історії Української Православної Церкви. – Т. IV. – Кн. 1. – Нью-Йорк, 1961. – С. 140, 144, 173, 338; *Василь (Липківський), митр.* Історія Української Православної Церкви. Розділ VII: Відродження Української Церкви / вступ. і замітки протопресвітера С. В. Савчука. – Вінніпег, 1961. – С. 51, 113; Реабілітовані історією. Полтавська область. – Кн. 4. – Полтава, 2006. – С. 178; *Ігнатуша О. М.* ВУЦ-ТОК: невідома сторінка історії Української Церкви // УІЖ. – 2007. – № 5. – С. 112, 117; *Выборнова Е.* Храм во славу святой Троицы. – Ч. 1. – Режим доступу: <https://www.proza.ru/2010/12/29/1015>. – Назва з екрана.

М. Л. Ткачук, С. Л. Кузьміна

ФЕОДОСІЙ (ШАПОВАЛЕНКО(В) Михайло Іванович) [рос. Феодосий (Шаповаленко(в) Михаил Иванович)] (1811–22.08[03.09].1883), архієпископ РПЦ, випускник КДА – церк. діяч і педагог.

Нар. у с. Григоро-Денисівка Олександрійського пов. Херсон. губ. (нині – територія с. Новогригорівки Другої Долинського р-ну Кіровоград. обл.) у сім'ї священника місцевої Свято-Успенської церкви. Навчався у Катеринослав. ДС (1829–35) і КДА (1835–39). За характеристикою однокурсника В. І. Аскоценського, у студентські роки – «очень

добрый, умный и веселый товарищ». Наприкінці академ. курсу прийняв чернецтво (постриг звершено єпископом *Інокентієм (Борисовим)* 03.05.1839 у Благовіщенській Конгрегаційній церкві Києво-Братського монастиря). Закінчив КДА зі ступ. магістра богослов'я і словесних наук (ухвалу академ. Конференції від 15.07.1839 затверджено Св. Синодом 31.12.1839). Рукопис випускного твору Ф. «Историческое обозрение употребления Псалмов при Богослужении в Церкви Ветхозаветной» зберігається у ІР НБУВ.

З 27.09.1839 призначений на посаду вчителя богослов'я Полтав. ДС. 22.10.1839 рукопокладений у сан ієродиякона; 29.10.1839 висвячений на ієромонаха. Після затвердження магістерського ступ. – професор богослов. наук (з 31.12.1839). У окремі роки викладав Св. Письмо (09.01–15.07.1841) і франц. мову (01.09.1841–01.01.1842; 16.01.1843–18.01.1845). З 02.03.1843 виконував обов'язки інспектора (затверджений на посаді ухвалою Св. Синоду від 23.04–22.05.1843. За бездоганну службу 22.05.1845 зарахований до складу соборних ієромонахів КПЛ.

30.06.1845 переведений на посаду інспектора і професора богослов. наук КДС. 21.10.1848 призначений ректором Волин. ДС, членом Волин. духовної консисторії та Кременецького повітового Ком-ту піклування про тюрми. Як ректор Волин. ДС, одночасно служив настоятелем (із 12.11.1848 – в сані архімандрита) Загаєцького Св. Йоана Милостивого чол. монастиря (с. Загайці Кременецького пов. Волин. губ.; нині – с. Малі Загайці, Шумського р-ну Терноп. обл.). За часів ректорства Ф. у Волин. ДС благодійним коштом наставників і студентів було збудовано «теплу» (опалювану) Трьохсвятительську церкву (діяла з листопада 1851 до вересня 1896).

03.12.1852 обійняв посаду ректора Полтав. ДС. Згідно з указом Св. Синоду від 14.12.1859 перебував у річному відрядженні, згідно з чергою, у С.-Петербурзі, де звершував священнослужіння і проповідував. У 1860